

เทศน์อบรมพระ ณ วัดป่าบ้านตาด
เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖

วิภูฏะเป็นสิ่งที่รู้ได้ยาก

เราได้เกิดมาในท่ามกลางสมบัติแห่งความเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์ในร่างกาย โปรดทราบว่าเป็นผู้มีพื้นเพมาแล้ว เพราะมนุษย์ที่เกิดมาเพียงในนามว่า “มนุษย์” แต่ขาดตกบกพร่องอวัยวะอันเป็นสมบัติของมนุษย์มีจำนวนมาก เนื่องจากไม่ถึงพร้อมด้วยมนุษย์สมบัติ คือไม่มีอวัยวะอันสมบูรณ์ บำเสียดจริตวิกลต่าง ๆ ทางแห่งมนุษย์สมบัติ คือต้นเหตุอันดีจึงควรจะเป็นมนุษย์อันสมบูรณ์แบบได้ ไม่เช่นนั้นแม้จะเกิดมาก็สักแต่ว่านามมนุษย์เท่านั้น ส่วนอาการทุกส่วนแห่งร่างกายของคนผู้นั้นจะไม่เป็นเหมือนมนุษย์ในโลกทั่ว ๆ ไปเลย ดังที่เคยปรากฏในที่ต่าง ๆ ซึ่งเป็นที่น่าทุเรศสงสาร และขยะแขยงเหลือประมาณ

ภูมิของสัตว์ที่เป็นไปตามกำเนิดและกรรมของเขา ก็เนื่องจากกรรมที่ทำไว้ในอดีตไม่สม่าเสมอ เพราะฉะนั้น กำเนิดของสัตว์ที่ปรากฏขึ้นแต่ละภพละชาติจึงไม่สม่าเสมอกัน ทั้งที่อยู่อาศัยและความเป็นไปในชีวิตประจำกำเนิดนั้น ๆ มีความลำบากผิดเคื่อง และสะดวกสบายต่างกันตามกรรมนิยม ยิ่งเป็นกำเนิดของสัตว์ดิรัจฉานด้วยแล้วยังมีความทุกข์ตลอดทั้งวันทั้งคืน ไม่เหมือนมนุษย์เรา แม้จะมีความทุกข์ก็ยิ่งดีกว่าเขา แต่ถึงอย่างนั้นมนุษย์เราก็ไม่ควรดูถูกเหยียดว่าเขาเป็นสัตว์ต่ำช้าไปเสียทีเดียว เพราะสัตว์บางประเภทและบางรายยังมีคุณสมบัติที่น่ารักใคร่สงสาร และอาจมีนิสัยวาสนาประจำใจ เช่น มนุษย์เรา หรืออาจยิ่งกว่ามนุษย์เราเป็นบางราย แต่เพราะเหตุแห่งกรรมที่เขาทำไว้ในบางครั้งบางสมัย ซึ่งเป็นจุดต่ำที่จะบันดาลให้เขาเสวยกรรมของตนในภพชาตินั้น ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นประจักษ์ตา ประจักษ์ใจ

แต่กรรมของสัตว์ไม่ว่าเขาหรือเรา ไม่ใช่จะต่ำช้าเลวทรามตลอดไปโดยถ่ายเดียว จำต้องมีส่วนดีส่วนชั่วผสมกันอยู่ตามคราวโจ่งและคราวฉลาดของผู้ทำ เมื่อพ้นจากกรรมประเภทนั้นแล้วเขาอาจจะได้เสวยกรรมดีที่ตนทำไว้เช่นเดียวกับมนุษย์เรา หรืออาจจะมีโอกาสได้รับความสุขและมีอำนาจวาสนาสูงกว่ามนุษย์เราก็เป็นได้ ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงสั่งสอนว่าไม่ให้ประมาทวาสนาของกันและกันที่ตนเห็นว่าต่ำ แม้จะต่างกันโดยกำเนิด วิทฤษฎานะ ตระกูล คุณสมบัติ บริษัท บริวาร สมบัติเครื่องใช้มากน้อย เพราะกรรมที่สัตว์แต่ละรายทำไว้ไม่เหมือนกัน แม้ตัวเราเองก็ไม่สามารถจะกำหนดรู้ได้ว่า ได้ทำอะไรวัวบ้าง และที่เกิดมาเป็นมนุษย์นี้ได้ผ่านกำเนิดอะไรมาบ้าง และเป็นมาในภพชาตินั้น ๆ นานเท่าไร

ได้รับความสุขความทุกข์อย่างไรบ้างกว่าจะมาถึงภพชาติปัจจุบันนี้ ฉะนั้นเรื่องของสัตว์ที่เขา เสวยกรรมดี ชั่ว สุข ทุกข์ในภพชาตินั้น ๆ จึงไม่ควรประมาท เขาอาจมีโอกาผ่านพ้น กรรมประเภทนั้น ๆ ก้าวขึ้นสู่แดนแห่งความเกษมภายในใจในวันหนึ่งเหมือนมนุษย์เรา

ท่านให้ชื่อว่า วัฏฏะ ก็คือความหมุนเวียนแห่งกรรมดีกรรมชั่วในตัวของแต่ละสัตว์ และบุคคลนั่นเอง เพื่อเตือนให้ผู้นั้นรู้สึกเรื่องของตัวเอง แล้วจะมีโอกาสหาทางแก้ไขให้เรื่อง ยุ่งเหยิงของวัฏฏะภายในใจมีเวลาสิ้นสุดลง มิได้หมายถึงอื่นใดซึ่งปราศจากจิตวิญญาน คือ ความรับรู้ในตัวและเรื่องของตัวเอง สิ่งที่ไม่มีความไฉน เช่น ต้นไม้ ภูเขา พระอาทิตย์ พระจันทร์ เป็นต้น แม้เราจะให้นามเขาว่า เขาเป็นวัฏฏะ เพราะมีความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกับสิ่งที่มีใจครองก็ตาม แต่เขาไม่มีความรู้สึกในเขาเองว่าได้เปลี่ยนแปลงหรือได้ ถูกเปลี่ยนแปลงไป แม้จะเป็นเช่นนั้นไปก็กัปก็กัลป์ก็ไม่มีความรู้สึกสุข ทุกข์ ดี ชั่ว อะไรเลย ผลสุดท้ายตัววัฏฏะก็มาอยู่ที่ผู้ไปปรุงแต่ง และไปให้ชื่อให้นามเขา

สิ่งที่มีใจครองก็คือมนุษย์และสัตว์ ประเภทนี้มีความรับรู้ประจำตัวตลอดเวลาที่ใจ ยังครองอยู่ ดังนั้นเชื้อแห่งวัฏฏะและตัวของวัฏฏะที่แท้จริงจึงมีอยู่ที่จุดนี้ เมื่ออาการของ กาย และใจแสดงความเคลื่อนไหวอย่างไรออกมา เวทนาทั้งสาม คือ สุข ทุกข์ และเฉย ๆ จึงติดตามออกมาด้วยทุก ๆ ขณะที่เวทนาใดมีโอกาส เพราะฉะนั้น คำว่าทุกข์ จึงมีเต็มไป ทุกอาการที่กายและใจเคลื่อนไหว เพราะกายกับอาการของใจเป็นสถานที่แปรสภาพอยู่ ตลอดเวลา คำว่า อนัตตา จึงหาสัตว์บุคคลในกายและใจไม่ได้ ผู้หลงไปปักปันเขตแดนเอา สภาพเหล่านี้ว่า เป็นตน เป็นของตน จึงผิดหวังและเกิดความรุ่มร้อนขึ้นภายในใจทั้งท่าน และเรา

อยู่ที่ไหน ไปที่ใดปรากฏแต่เรื่องความทุกข์ของสัตว์และบุคคล จนไม่ปรากฏสถานที่ ร่มเย็นแม้ที่หนึ่ง ควรจะกล่าวได้ว่าโลกรุ่มร้อน คือโลกของพวกเราผู้มีกิเลสภายในใจ ด้วยกัน พวกกันบ่นทั้งวันทั้งคืนก็ไม่เคยปรากฏว่าได้ผ่านพ้นจากทุกข์ไปได้แม้แต่รายเดียว ทั้งนี้ เพราะผู้ก่อทุกข์และผู้บ่นว่าทุกข์ก็คือเราเสียเอง การก่อไฟและใส่ฟืนเข้าในเตาไฟไม่ หยุด แต่จะบังคับไม่ให้ไฟแสดงเปลว และความร้อนมันก็เป็นไปไม่ได้ ก็การก่อทุกข์และ ส่งเสริมทุกข์ด้วยวิธีผิดจากหลักธรรม แต่จะบ่นให้ทุกข์ดับไป ย่อมเป็นไปไม่ได้เช่นเดียวกัน

ความเป็นมาทั้งนี้ มิใช่จะเป็นมาเพียงภพเดียวชาติเดียว วันเดียว เดือนเดียว ปี เดียว ในสัตว์บุคคลเพียงรายเดียว แต่เป็นเช่นเดียวกันทั่วทั้งไตรโลกธาตุสำหรับผู้มีวิชา ตัณหาครองดวงใจ จนไม่มีใครสามารถคณานับได้ ว่าเจือต้นเจือปลายแห่งวัฏฏะภายใน ใจของแต่ละรายอยู่ที่ไหน ถ้าจะว่ายยัตยาวก็ยาวจนสุดความสามารถของผู้ท่องเที่ยวในวัฏฏะ

จะมองเห็นฝั่งแห่งความเป็นมาของตน ว่าลึกก็ลึกจนไม่สามารถเห็นเหตุที่เป็นมาของตนว่าเป็นมาจากอะไรและเป็นมาแต่เมื่อไร น้ำในมหาสมุทรแม้จะลึกก็ยังพอยังทราบความลึกของมันด้วยเครื่องวัดชนิดต่าง ๆ ส่วนจิตที่มีความลุ่มหลงปิดบังเป็นวิภวัญจะ หมุนรอบตัวอยู่ทุกขณะนั้น ไม่มีใครจะสามารถรู้ได้ ถ้าสูงก็ไม่มีใครจะสามารถอาจเอื้อมรู้ได้ว่า ความเป็นมาทั้งนี้มีความพอกพูนตัวเองมากเท่าไร

นับแต่ภพกำเนิดที่แรกของสัตว์และบุคคลผู้หนึ่ง ๆ จนมาถึงบัดนี้ที่ตายแล้วเกิดและเกิดแล้วตาย นำอัตภาพของตนมารวมและกองกันขึ้นจะสูงประมาณเท่าไร เข้าใจว่าแผ่นดินอันแสนกว้างนี้ จะไม่มีที่บรรจุศพของคนและสัตว์แม้เพียงรายเดียวซึ่งประมวลมารวมไว้ เพราะฉะนั้น เรื่องของวิภวัญจะเป็นสิ่งที่รู้ได้ยากสำหรับวิสัยของเราผู้กำลังเฝ้าต่อเรื่องของตัวเองอยู่ ณ บัดนี้ แต่มิใช่เป็นสิ่งที่เหลือวิสัยไปเสียทีเดียวสำหรับผู้สนใจใคร่ต่อธรรม ซึ่งเป็นเข็มทิศแนวทางดำเนินที่พระพุทธเจ้าทรงเห็นผลประจักษ์พระทัยมาแล้ว และได้ประทานไว้แล้ว ผู้มุ่งต่อความหลุดพ้นจะได้ดำเนินตาม ก็พระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ล้วนแต่เป็นแนวทางดำเนินเพื่อความดับทุกข์ทั้งสิ้น

เราผู้มีโอกาสสาสนาพอประมาณ ได้อุบัติเกิดมาเป็นร่างมนุษย์มีอวัยวะสมบูรณ์ทั้งนี้ก็เป็นผลสืบเนื่องมาแต่ ปุพเพ จ กตปุญญตา คือ เคยสั่งสมคุณงามความดีสืบทอดกันมาเป็นลำดับ จนปรากฏผลเป็นผู้มีคุณค่ายิ่งกว่าสัตว์ทั้งหลาย นับว่าเป็นผู้มีคุณค่าอันดับหนึ่ง อันดับต่อไป โปรดพยายามนำเอาผลกำไรอันเกิดจากกรรมดีนี้เป็นต้นทุนหมุนหาความดี ได้แก่การบำเพ็ญทาน ศีล ภาวนา ให้มีความเจริญรุ่งเรืองขึ้นภายในกาย วาจา ใจ ก็จะทำให้เพิ่มพูนความดีขึ้นไปอีกไม่มีสิ้นสุด แม้จะยังมีการเวียนว่ายตายเกิดในวิภวัญสงสารอยู่ เราก็พอมีทางหลีกเลี่ยงจากความทุกข์ได้พอประมาณ และมีโอกาสประสพสุขในวงของสัตว์ผู้มีความทุกข์เช่นเดียวกับเรา จนกว่าจะถึงจุดหมายปลายทาง คือความพ้นทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง

แต่ผู้มีความมุ่งหน้าพยายามแก้ไขตนให้พ้นจากทุกข์ในชาติปัจจุบันนี้ จะไม่ขอมาสู่กำเนิดอันเป็นภพเกิดแล้วต้องตายในโลกทนทุกข์ทรมานนี้แล้ว ผู้นั้นโปรดมีเข็มทิศคือใจ มุ่งมั่นต่อความเพียร การรักศีลก็ไม่มีสิ่งใดจะรั้งยิ่งไปกว่า แม้ชีวิตจิตใจก็ยอมพลีได้เพื่อศีลที่รั้งยั้งนั้น ไม่ยอมล่วงเกินฝ่าฝืนทั้งที่แฉ่งและที่ลับ ทางด้านสมาธิ คือการอบรมใจเพื่อความสงบ ปราศจากข้าศึกอันเป็นเหตุที่จะบ่อนทำลายความสุขภายในใจ ก็พยายามอบรมให้เกิดมีขึ้นด้วยความเพียรไม่ลดละ

การอบรมใจเพื่อความสงบ จะกำหนดอาการส่วนใดส่วนหนึ่งในร่างกาย หรือจะกำหนดใจตามรู้อวัยวะต่าง ๆ ของร่างกายก็ดี จะกำหนดธรรมบทใดบทหนึ่งมีพุทธโธ เป็นต้น

ที่ถูกกับจริตของตนก็ดี หรือจะกำหนดลมหายใจเข้าออกซึ่งปรากฏอยู่กับตัวทุกขณะก็ดี จงเป็นผู้มีสติรอบคอบ รอบรู้กับอาการแห่งธรรมที่ตนกำหนดพิจารณาอยู่ จนปรากฏเป็นปัจจุบันจิตปัจจุบันธรรม คือจิตกับบทรธรรมสัมปยุตกันอยู่ด้วยสติทุกขณะที่ทำการอบรมอย่าให้พลั้งเผลอ จนปรากฏว่าจิตกับธรรมเป็นอันเดียวกัน ไม่มีการแตกแยกจากกันแม้ขณะเดียว จะเป็นไปเพื่อความสงบ และพ้นทุกข์ไปโดยลำดับในชาตินี้โดยไม่ต้องสงสัย ที่อื่นซึ่งเป็นสถานที่จะรับรองโดยถูกต้องนั้นจะไม่มีนอกไปจากหลัก ศีล สมาธิ ปัญญาที่ทำงานอยู่ในวงแห่งธรรมดังกล่าวแล้ว

สภาพทั่ว ๆ ไป เช่น สัตว์ บุคคล ต้นไม้ ไบหญ้า ย่อมมีสถานที่และพ่อแม่เป็นแดนเกิด ส่วนพระธรรม คือความบริสุทธิ์เป็นชั้น ๆ ย่อมเกิดจากศีล สมาธิ ปัญญา หรือทาน ศีล ภาวนา ที่ผู้บำเพ็ญอบรมให้มีขึ้นในตน นับแต่ทางกาย วาจา เข้าถึงจิตใจ แม้จะเรียกว่า ศีล สมาธิ ปัญญาหรือ ทาน ศีล ภาวนา เป็นพ่อแม่ คือแดนที่เกิดแห่งมรรค ผล นิพพานก็คงไม่ผิด เพราะเป็นสมมุติประเภทหนึ่ง เทียบกันได้กับโลกสมมุติทั่ว ๆ ไป คำว่า พระโสดาปัตติมรรค โสดาปัตติผล สกทาคามิมรรค สกทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล และอรหัตมรรค อรหัตผล ทั้งนี้ย่อมเกิดขึ้นจากต้นเหตุ คือศีล สมาธิ ปัญญา เป็นสมมุติฐานทางดี

ฉะนั้น ศีล สมาธิ ปัญญา รวมทั้งส่วนหยาบ ส่วนกลาง และส่วนละเอียด จึงเป็นแดนเกิดแห่งคุณธรรม คือ โสดาปัตติมรรคเป็นแดนเกิดแห่งคุณธรรม คือโสดาปัตติผล สกทาคามิมรรคเป็นแดนเกิดแห่งสกทาคามิผล อนาคามิมรรคเป็นแดนเกิดแห่งอนาคามิผล อรหัตมรรคเป็นแดนเกิดแห่งอรหัตผล อรหัตมรรคกับอรหัตผล ซึ่งเป็นธรรมสมบูรณ์ด้วยกันแล้วนั้นแล เป็นคุณธรรมควรรับรองธรรมอันประเสริฐ คือ นิพพานหนึ่งให้ปรากฏขึ้นมาในขณะเดียวกัน การกล่าวนี้เพื่อท่านผู้ฟังจะได้เทียบเคียงตามหลักเหตุและผลซึ่งอาศัยกันเกิดขึ้น และจะได้ทราบว่าทุกสิ่งย่อมมีเหตุเป็นแดนเกิดทั้งนั้น มิได้เกิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ ตามที่พวกเราหรือบางรายเข้าใจกัน

อนึ่ง ธรรมทั้งหลายนับแต่เหตุจนถึงผล โปรดทราบว่ามีต้นเหตุไปจากตัวเรา เพราะฉะนั้น เราทุกท่าน เวลานี้พร้อมอยู่แล้วที่จะเป็นผู้สามารถผลิตเหตุอันดี ด้วยกาย วาจา ใจ เพื่อผลเป็นเครื่องตอบแทนประจักษ์ใจเป็นลำดับ โปรดอย่ามีความท้อใจต่อความเพียร และโปรดระบับใจทันทีที่เห็นว่า การบำเพ็ญเพียรเป็นความทุกข์ยากลำบาก เพราะขนาดการประกอบความเพียรเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ยิ่งถือว่าเป็นของลำบากแล้ว การเวียนเกิดเวียนตายในภพน้อยภพใหญ่ทั้งที่หาบกองทุกข์ ไม่มีประมาณในภพนั้น ๆ เรายัง

จะรับอาสาสมัครโดยถือว่าเป็นของเล็กน้อย ก็เท่ากับเราฟ้องร้องและตัดสินตัวเองให้ติดคุก ไม่มีวันพ้นโทษออกได้เท่านั้นเอง

คนผู้หวังใยตัวเองโดยเกรงจะได้ความทุกข์เดือดร้อน จึงควรยกเหตุผลเป็นเครื่อง ตักเตือนตนเอง อย่าให้เรรวนทั้งด้านจิตใจและความประพฤติ ปฏิบัติต่อตนเองด้วยความ สม่ำเสมอ กิจการที่เห็นว่าจะจะเป็นประโยชน์ ไม่ว่าจะทางโลกทางธรรม และไม่ว่าจะหนักหรือ เบา ย่อมมุ่งผลสำเร็จเป็นที่ตั้งโดยทางความเพียรเพื่อกิจการนั้น ๆ สำเร็จลงได้ตามใจหวัง ไม่คำนึงถึงความยากลำบาก อันเป็นเครื่องตัดรอนความเจริญที่ตนจะพึงได้รับจากกิจการ นั้น ๆ เฉพาะอย่างยิ่งคือ ความทุกข์ประจำชั้นซึ่งเนื่องมาจากการเกิดการตาย ต้องเป็น ความทุกข์อันแสนกังวลโดยทั่วหน้ากัน และทุกข์ยิ่งกว่าความทุกข์ในเวลาทำความเพียรเป็น ไหน ๆ เรายังผ่านมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ฉะนั้นโปรดอย่าเข้าใจว่า การเกิดการตายอยู่ในไตร โลกธาตุนี้ จะมีส่วนใดชิ้นใดประเสริฐเลิศยิ่งกว่าการพยายามหลีกเลี่ยงไปเสีย

หากไตรโลกธาตุอันเป็นที่คุ้มขังบรรดาสัตว์ผู้หลงติดอยู่ เป็นของประเสริฐแล้วไซ้ ไร พระพุทธเจ้าก็ไม่จำเป็นจะบำเพ็ญพระองค์เพื่อความหลุดพ้น และไม่จำเป็นสั่งสอนสัตว์ เพื่อความหลุดพ้นไปตามพระองค์ คำว่า *พุทธ ธรรม สังฆ สรณ คุจฉามิ* ก็ไม่เป็นธรรม จำเป็นที่บรรดาสัตว์จะน้อมกาย วาจา ใจเข้ามาพึ่งอาศัยเพื่อหลบภัย เพราะคนและสัตว์ทั้ง โลกเป็นผู้เต็มไปด้วยของประเสริฐอยู่แล้วภายในโลกและภายในตัว แต่หาเป็นเช่นนั้นไม่ เพราะจะโลกไหนก็ตาม ชื่อว่าโลกเกิดแล้วต้องเป็นโลกตายทั้งนั้น เรื่องทุกข์ ต้องเป็นสิ่ง คลุกเคล้ากันกับความเกิดความตาย โดยจะแยกจากกันไม่ออกตลอดกาล โปรดอย่าพากัน สงสัยการเกิดการตายซึ่งฝังอยู่กับตัวเราว่าจะเปลี่ยนสภาพไปเป็นอื่น เมื่อการเกิดการตาย ยังคงที่อยู่พอที่จะทำตนให้ประมาทอนใจ และติดอยู่กับยาพิษเครื่องล่อลวงเหล่านี้

หลักประกันคุณภาพแห่งธรรมให้ปรากฏผลเป็นลำดับ นับแต่ขั้นต่ำจนถึงขั้นสูงสุด นั้น โปรดถือตามหลักธรรมที่เคยอธิบายให้ท่านผู้ฟังทราบหลายครั้งแล้วว่า หลักปัจจุบัน เท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เราพิจารณาเรื่องอดีตที่ผ่านมาแล้วจะเป็นเรื่องใดก็ตาม โปรดน้อม เข้ามาสู่ปัจจุบัน คือตัวเราเสมอ จะเกี่ยวกับเรื่องอนาคตก็โปรดน้อมเข้ามาสู่ปัจจุบัน เทียบกับเรื่องตัว เพราะเรื่องอดีตอนาคตเป็นเรื่องของไตรลักษณ์และเรื่องของไตรโลก ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเราทั้งนั้น เช่น ความวิปริต พลัดพรากจากสัตว์และสังขารอันเป็นที่รัก เป็นต้น มันเป็นเรื่องกองทุกข์และเป็นเรื่องเกี่ยวกับเรา ซึ่งมีทางเป็นไปได้เช่นนั้น ทั้งนี้ไม่มี เรื่องดับสนิทแห่งทุกข์แผ่ขึ้นมาในวงแห่งกจักรเหล่านั้นเลย นอกจากจะเกิดขึ้นจากการ พิจารณาจนรู้รอบต่อสิ่งเหล่านั้นแล้วเท่านั้น

เรื่องที่กำลังมาทั้งนี้เราไม่ทราบว่าเป็นอะไร จึงไม่เกิดความสะอึดจิตใจ สะทกสะท้านหวาดเสียวต่อความเป็นมาของตน เมื่อได้น้อมเรื่องอดีตอนาคตที่เป็นอยู่ทั้งภายนอกภายใน เข้ามาสู่วงปัจจุบันคือเราแล้ว เราจะได้ความรู้ความเข้าใจทั้งจากอดีตที่ผ่านมาแล้ว ทั่วอนาคตที่จะเป็นไปข้างหน้าว่ามีสภาพเช่นไร เทียบกับปัจจุบันที่กำลังเป็นไปอยู่ในตัวเรา ณ บัดนี้ ว่ามีลักษณะเช่นเดียวกันกับสิ่งเหล่านั้น

อนึ่ง คำว่าให้ถือหลักปัจจุบันเป็นหลักสำคัญนั้น คือ ให้พิจารณาสภาพที่มีอยู่กับตัวเรา จะทุกส่วนหรือแต่บางส่วนด้วยความสนใจจริง ๆ อย่าได้ถือความขาดสติเครื่องจذبและปัญญาเครื่องใคร่ครวญ ว่าเป็นของมีคุณค่ายิ่งกว่าการส่งเสริมธรรมเหล่านี้ให้มีกำลังกล้าขึ้นเป็นลำดับ ในขณะที่เดียวกันการขาดธรรม คือสติปัญญาทั้งสองประเภทนั้น จะกลายเป็นโมฆะในวงความเพียรขึ้นมาโดยเจ้าตัวไม่รู้ ผู้มีสติปัญญากำกับอยู่ในวงปัจจุบันมากน้อยเท่าไร ชื่อว่าเป็นผู้มีสติปัญญาดีต่ออยู่ตลอดเวลาเท่านั้น เพราะความเพียรติดต่อโดยความมีสติปัญญากับการรักษานี้ สามารถจะผลิตผลให้ปรากฏขึ้นภายในใจเป็นลำดับ ให้ใจได้รับความยิ้มแย้มแจ่มใส เยือกเย็นสบายเป็นชั้นตามขนาดของกำลังความเพียร

ฉะนั้นผู้ใดกำหนดธรรมบทใด อากาโรใด จงเป็นผู้มีสติอยู่กับธรรมบทนั้น อากาโรนั้น ๆ เรียกว่า เป็นปัจจุบันธรรมในสภาวะธรรมด้วย เป็นปัจจุบันจิตที่รับรู้อยู่กับสภาวะธรรมด้วย เมื่อปัจจุบันธรรม คืออาการของกายและอาการของจิตกับปัจจุบันจิต คือผู้พิจารณาที่มีความสัมพันธ์กันอยู่ จิตจำต้องรู้เรื่องของตัว และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวเป็นลำดับ ไม่ใช่จิตจะยอมโง่งอยู่ตลอดเวลา โดยไม่ยอมรับธรรมเครื่องชักฟอกเพื่อความฉลาด นอกจากจิตจะคิดไปในทางเผอเรอที่เคยเป็นมาแล้ว โดยไม่มีหลักฐานและธรรมเครื่องคุ้มครองรักษาเท่านั้น จิตจึงจะเป็นไปเพื่อการสั่งสมกิเลส และความโง่งพอกพูนตัวเองโดยไม่มีวันสิ้นสุด

พระพุทธเจ้าและพระสาวกท่านพิจารณาสติปัญญาสี่ ทำไมจึงได้เป็นพระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์ เวลานี้สติปัญญาสี่มีอยู่ที่ไหน และประทานไว้เพื่อใคร พวกเราที่ฟังธรรมอยู่ขณะนี้ก็มีสติปัญญาสี่ประจำตัวหรือบกพร่องที่ตรงไหนบ้าง คำว่า กาย มีเต็มบริบูรณ์อยู่กับตัวของเรา ล้วนแต่กายสติปัญญา เวทนา ความสุข ทุกข์ เฉย ๆ แสดงอยู่ทั้งวันทั้งคืน จิตผู้รับรู้เรื่องของกายและของเวทนาอยู่ตลอดเวลาไม่มีหลับและตื่น ธรรมคืออาการของทุกส่วน เวทนาในกาย และเวทนาในจิต ตลอดจนอาการของจิตทุกอาการที่เกี่ยวข้องกับจิตทั้งภายนอกภายใน รับสัมผัสกันอยู่ทั้งวันทั้งคืน รวมเรียกว่า สติปัญญาสี่ เหล่านี้ไม่มีบกพร่องที่ตรงไหน

สิ่งที่บกพร่องอยู่ในเราขณะนี้ก็คือ ความสนใจต่อเรื่องสติปัญญาที่เท่าทัน หากสนใจต่อตัวเอง สติปัญญาที่ซึ่งเป็นเรื่องของตัว จำต้องกระตือรือร้นขึ้นมาในมโนทวารโดยไม่มีอะไรปิดบังไว้ได้ สามารถรู้ได้ด้วยปัญญาทุกอาการของสติปัญญา เพราะธรรมทั้งสี่นี้เกี่ยวโยงถึงกัน และถอดถอนให้พ้นจากสิ่งที่เคยเกี่ยวข้องกันมาเป็นเวลานาน กลายเป็นเอกจิต เอกธรรมขึ้นมาภายในใจ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้าและสาวกอรหันต์ เพราะเดินทางสายเดียวกัน ลักษณะแห่งการปฏิบัติและพิจารณาก็ยึดเอาสถานที่และแนวทางอันเดียวกัน ผลที่ปรากฏจะเป็นอื่นไปไม่ได้

ฉะนั้น โปรดทำความเข้าใจต่อทางดำเนินที่ถูกต้อง คือสติปัญญา อย่าปล่อยให้ธรรมทั้งสี่นี้เป็นโมฆะในเราไปนานนักเลย จะตายทิ้งเปล่า ๆ ไม่เป็นประโยชน์อันใด โปรดนำกาย เวทนา จิต ธรรม มาเป็นเครื่องชักฟอกจิตใจ และหีนลับปัญญาให้คมกล้า จนสามารถแยกกาย เวทนา จิต ธรรมนี้ออกจากใจได้โดยเด็ดขาด จะพ้นทุกข์ไปได้โดยสิ้นเชิง

พระพุทธเจ้าตรัสรู้อยู่ในอินเดีย ถ้าจะคิดตามสถานที่ที่ตรัสรู้แล้วรู้สึกไกลมาก แทบจะพูดได้ว่า คนละมุมโลกกับโลกที่พวกเราอยู่ ณ บัดนี้ แต่เมื่อคิดตามหลักความจริงโน้นก็เป็นความจริงเช่นเดียวกันกับพวกเราที่กำลังนั่งเฝ้าสติปัญญา และอริยสัจสี่อยู่ขณะนี้ เพราะพระกายพระพุทธเจ้าและกายพระสาวกท่าน กับกายของเรา เป็นกายคือ เรือนสติปัญญา สติและอริยสัจสี่เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ เรื่องของพระพุทธเจ้า และพระสาวกกับเรื่องของเราดำเนินให้เป็นไปอยู่ ไม่ปรากฏมีแปลกต่างกันที่ตรงไหน

การปฏิบัติเพื่อความเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ย่อมปฏิบัติที่กาย วาจา ใจอันเดียวกัน การอบรมสมาธิเพื่อความสงบใจก็ปฏิบัติแบบเดียวกัน เพราะกิเลสมีประเภทเดียว และมีอยู่ที่ใจเช่นเดียวกัน เมื่อได้รับการอบรมด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแล้ว ไม่ว่าใจของคนเมืองไหนและชาติใด ย่อมนับวันจะหายพยศ ปรากฏเป็นความสงบสุขขึ้นมา เพราะเป็นใจที่รอรับเหตุผลดีชั่วด้วยกัน ขอให้มธรรมเป็นเครื่องอบรมเท่านั้น

สติของพระพุทธเจ้าแม้จะทรงนามว่าเป็นศาสดาของโลก แต่เบื้องตนก็เป็นสติที่ล้มลุกคลุกคลานเช่นเดียวกับสติของพวกเรา แต่เพราะการบำรุงรักษาอยู่เสมอ ไม่ให้ขาดวรรคขาดตอนในทางความขยันหมั่นเพียร จนปรากฏเป็นมหาสติมหาปัญญา และสามารถเป็นศาสดาของพระองค์และของโลกได้ เราผู้สนใจใคร่จะตามเสด็จพระองค์ท่าน โปรดยึดหลักท่านมาบำเพ็ญ ตั้งหน้าประพฤติดำรงสติของตน อย่ามีความท้อแท้อ่อนแอต่อความเพียร ใจจะค่อยแปรสภาพจากความโง่เขลา กลายเป็นผู้มีสติปัญญาขึ้นมาอย่างรอบตัว

กิเลสตัณหาที่เคยตั้งรากฐานบ้านเรือนอยู่ภายในใจมานานเท่าใด จะทนต่อสติ ปัญญา ศรัทธา ความเพียร ของวีรชนไปไม่ได้ ต้องถูกตปธรรมเหล่านี้สังหารให้แหลกละเอียดไปหมด ไม่ปรากฏพีชพันธุ์ของวิญญูะยังเหลือผลอยู่ภายในใจอีกต่อไป สิ่งที่เหลืออยู่คือธรรมหัตถ์จรรยอันลือนาม ธรรมประเภทนี้เรียกว่า **สนทฺธิภูริโก** และ**ปจฺจตฺต** เป็นธรรมประกาศกักองอยู่กับใจที่บริสุทธิ์ตลอดเวลา อกาลิโก ไม่มีสิ่งใดสามารถปิดบังไว้ได้สำหรับผู้บรรลุจะไม่ทราบความบริสุทธิ์ของตน

ฉะนั้น สติปัญฐานสี่ คือ กาย เวทนา จิต ธรรมกิติ อริยสังขลสี่ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคกิติ จึงเป็นธรรมที่ทนต่อการพิสูจน์ และเป็นธรรมเครื่องดำเนินให้ถึงความพ้นทุกข์ได้โดยสิ้นเชิง ทั้งเวลาพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ และปรินิพพานไปแล้ว เพราะธรรมดังกล่าวมิได้หนีพพานไปตามพระพุทธเจ้าและพระสาวกทั้งหลาย พอจะให้พวกเราผู้เกิดสุดท้ายภายหลัง เกิดความน้อยเนื้อต่ำใจว่า **สวากขาตธรรม** แบ่งผลไม่เสมอภาคแก่ผู้ปฏิบัติเป็นสามจีกรรม

ดังนั้น ขออาราธนาทุกท่านจงทำความมั่นใจต่อความพ้นทุกข์ด้วยข้อปฏิบัติอันดีงามเถิด จะไม่ต้องกลับมาเสวยทุกข์เพราะการเกิดตายซ้ำ ๆ ซาก ๆ อีกดังที่เคยเป็นมา เพราะต่างก็ได้รู้รสของการเกิดตายประจักษ์ใจด้วยกัน จึงไม่ควรสำคัญใจว่า ทุกข์จะเปลี่ยนรูปโฉมเป็นหน้าใหม่ขึ้นมาให้สัตว์โลกได้รับความสำราญกายสบายใจ ไม่เป็นข้าศึกแก่กันต่อไป ผู้ก้าวเข้ามาเกิดในโลกจะไม่มีภัยอะไรดังที่เคยเป็นมา โปรดทำความเข้าใจเสียให้ถูกต้องตั้งแต่บัดนี้ว่า ไฟก็คือไฟ เกิดตายก็คือทุกข์หน้าเท่านั้นเอง อย่าได้ประมาทนอนใจหลงเชื่อกลมารยาของทุกข์ แต่จงหาอุบายวิธีเพื่อรู้เรื่องของทุกข์ให้แจ่มแจ้งด้วยปัญญาอย่าให้เสียเวลาและเปล่าประโยชน์จากอิริยาบถ และลมหายใจ

เพราะชีวิตนี้จะไม่ยั่งยืนถาวรไปถึงไหน ก้าวไปขณะใด ล้วนมีความแปรสภาพและดับสลายติดตามไปด้วยทุกระยะ ไม่เคยปล่อยให้อิริยาบถ และลมหายใจดำเนินไปโดยอิสระเสรีแม้แต่ขณะเดียว ผู้ประมาทเพราะขาดความสังเกตองทุกข์มหาศาลในตัวเอง จะไม่ได้รับประโยชน์จากชีวิตและลมหายใจที่เข้าออกนี้เลย จะตายทิ้งเปล่าเหมือนท่อนไม้ท่อนหิน แม้จะผ่านความเกิดตายมาก็ครั้ง จำต้องเป็นลักษณะเกิดตายเปล่าไปเสียทั้งชาติไม่อาจจะทำแม้วิญญูะส่วนย่อย ๆ ให้น้อยลงได้จากชีวิตซึ่งกำลังมีราคานี้เลย ส่วนผู้ไม่ประมาทชอบอ่านเรื่องของตัวเสมอ หายใจออกก็มีกำไร หายใจเข้าก็ไม่ขาดทุน ทั้งได้สติและความรู้ความฉลาดจากลมหายใจและร่างกายอันไม่เป็นสาระแก่นสารนี้

เฉพาะอย่างยิ่งเราทุกท่านเป็นนักปฏิบัติ โปรดตรวจตรงดูสติปัญญาสี่และอริยสัจสี่ของตนให้รอบคอบ เพราะไม่กว้างยาวและลึกซึ้งเลยกายกับใจ และความสามารถของผู้สนใจใคร่จะรู้ไปได้เลย เพราะธรรมที่พระพุทธเจ้าประทานไว้ ไม่เลยภูมิของมนุษย์ผู้ประสงค์อยากรู้ด้วยความสนใจไปได้ โปรดทราบอย่างง่าย ๆ ว่าทุกข์อยู่ที่ไหนธรรมเครื่องพ้นทุกข์ก็อยู่ที่นั่น สมุทัยอยู่ที่ไหนธรรมเครื่องแก้ก็อยู่ด้วยกัน ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค อย่าเข้าใจว่ามีนอกไปจากเราผู้ฟังและปฏิบัติอยู่ขณะนี้ โปรดพิจารณาอยู่ในวงสติปัญญาสี่และอริยสัจสี่ ซึ่งรู้เห็นอยู่กับตัวเรานี้แล จะเป็นความสะตอกและราบรื่น

สติปัญญาที่เราประสงค์และแสวงหาอยู่ทุกวันเวลา จะไม่ต้องไปหาซื้อมาจากห้างร้านใด ๆ แต่จะปรากฏขึ้นจากวงของธรรมดังกล่าวนี้เป็นลำดับ นับแต่ขั้นสติธรรมตา ขั้นปัญญาธรรมตา จนกลายเป็นขั้นมหาสติมหาปัญญา มีความสามารถแก้แล้วแก้ต่อการพิจารณาสิ่งที่เกิดขึ้นจากตัวเองได้ตลอดเวลา ก็เมื่อสติปัญญาได้แปรสภาพขึ้นสู่ความเป็นมหาสติมหาปัญญาแล้ว ก็เลสอาสวะจะซ่อนตัวอยู่ที่ไหน สามารถจะแทงทะลุปรุโปร่งไปหมด ไม่มีสิ่งใดปิดบังและกีดขวางไว้ได้

ไม่ต้องพูดถึงส่วนร่างกายซึ่งเป็นส่วนหยาบ ๆ ที่สติปัญญาจะไม่สามารถรู้เท่าทันและถอดถอนตนออกได้ แม้เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเป็นส่วนละเอียดยิ่งกว่ารูปกายนี้ ปัญญาประเภทนี้ยังสามารถสอดส่องมองเห็นโดยตลอดทั่วถึง และถอดถอนตนออกจากสิ่งเหล่านี้ได้อีก ส่วนละเอียดยิ่งกว่านี้ก็คืออวิชชา ผู้ทรงไว้ซึ่งกิเลสทั้งหมดที่ถือกันว่าเราว่าเขาตัวเอง ปัญญายังสามารถทำลายได้ ภพชาติอันเป็นบ่อเกิดของสัตว์ภายในอวิชชาเป็นหน้าที่และอำนาจของมหาสติ มหาปัญญาเป็นผู้ทำลายให้ขาดสะบั้นลงในขณะเดียวเท่านั้น เรื่องการเกิดตายที่เคยผลักดันให้จำต้องยอมจำนน ย่อมสูญสิ้นลงในขณะที่อวิชชาขาดกระเด็นไป นั่นคือพุทโธเต็มดวง ธมฺโม ปทีโป ก็เกิดในขณะเดียวกัน แม้สังขโมก็เกิดขึ้นในขณะอวิชชาดับเช่นเดียวกัน เป็นอันว่าพุทโธก็ดี ธรรมะก็ดี สังขโมก็ดี ย่อมปรากฏขึ้นอย่างเต็มที่ในขณะมหาสติมหาปัญญาทำลายอวิชชาภายในใจให้สิ้นซากลงไป

ธรรมที่กล่าวนี้มีได้ติดเอื้อนต่อกาลสถานที่ ฉะนั้นโปรดอย่าเห็นการก้าวไปเพื่อความดับเชื้อทุกข์ทั้งหมดว่าเป็นข้าศึกต่อตนเอง จะเกิดความอิดหนาระอาใจต่อความเพียรและจะเป็นทางสั่งสมวิญญูะให้ยืดยาว เพราะนอกจากความเพียรแล้วไม่มีสิ่งใดจะสามารถรื้อถอนวิญญูะภายในใจออกได้

เรื่องที่สะท้อนสะท้อนอยู่ทั้งวันทั้งคืนเหมือนแผ่นดินแผ่นดินฟ้าถล่ม พวกเราได้พิจารณาครอบรอบหรือยัง มันเป็นเสียงอะไรแน่ เข้าใจว่าเรื่องของกองทุกข์ประกาศตัวอย่าง

เปิดเผย โปรดฟังทั้งภายนอกและภายใน เป็นเสียงชนิดที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า **ทุกข์** **อริยสัจ** จริ่งใหม่ โปรดฟังให้เข้าถึงใจ จะได้รับความชัดเจนทุกกระยะที่ธรรมของจริงประกาศ

เราสงสัยอะไรเรื่องเกิดเรื่องตายมันมีอยู่กับเรา ต้องพิจารณาให้ชัด ถ้าจะตามเสด็จ พระพุทธเจ้าต้องไม่ออกแวกคลอนแคลน เพราะพระพุทธเจ้าไม่เคยทำพระองค์ให้ออกแวกคลอนแคลน และไม่เคยนำความง่อนแง่นคลอนแคลนมาสอนสัตว์โลก พระโอวาททุกบททุกบาทที่ประทานไว้แก่พุทธบริษัท ล้วนแล้วแต่ออกมาจากความมั่นคงของพระพุทธเจ้า ทั้งนี้ ไม่เคยออกแวกคลอนแคลนต่อพระองค์ และไม่เคยสั่งสอนสัตว์โลกให้เป็นผู้ง่อนแง่นคลอนแคลนต่อหน้าที่การงานที่ชอบ ก็กิจที่เรียกว่าสมณกิจ ได้แก่ความพากเพียรมิใช่เป็นกิจทำเล่นเหมือนงานของเด็กกลางถนน แต่เป็นงานเพื่อรื้อถอนซากที่ปักจมอยู่ภายในใจออกโดยไม่มีเหลือ จะเป็นผู้หมดเชื้อวิญญูะภายในใจ

การตัดสินใจแพ้หรือชนะระหว่างวิญญูะกับเรา จะไม่ต้องไปเที่ยวว่าจ้างทนาย และผู้พิพากษามาช่วยตัดสิน แต่จะยุติลงได้โดย **ยถาภูตํ ญาณทสฺสนํ** รู้เห็นตามความจริงด้วยปัญญาชอบ หมดการแย่งสภาวะธรรมและความเป็นภายในใจ แม้การคาดคะเนแบบสุ่มเดาที่เคยทำคะแนเอาเองด้วยอำนาจของกิเลสตัวที่เคยพาสงสัย ก็ยุติกันลงในหลักธรรมบทว่า **สนฺทิกฺขุริโก** ไม่ต้องหาใคร ๆ มาตัดสิน

การแสดงธรรมก็เห็นว่าสมควรแก่เวลา ขอให้ท่านผู้ฟังจงปฏิบัติตัดกาย วาจา ใจ ของตน ตามแนวแห่งธรรมของพระพุทธเจ้าที่นำมาแสดง ผลที่มุ่งหวังจะเป็นสมบัติเครื่องประดับใจของท่านในวันหนึ่งข้างหน้า จึงขอยุติธรรมเทศนาเพียงเท่านี้ เอิ๋ว

www.Luangta.com or www.Luangta.or.th